

Därför bör inte inkomstskillnaderna få fortsätta att växa i Sverige

Dagens Nyheter den 1 maj 2018

Minskad omfördelning via skatte- och bidragssystemen har tillsammans med kapitalinkomsternas växande betydelse ökat inkomstolikheten i Norden. Det kan vara politiskt riskabelt.

I Sverige talar vi ofta om den svenska välfärdsmodellen. Men likheterna med de andra länderna i Norden gör det mer berättigat att hänvisa till en nordisk modell. Utmärkande för den har varit förmågan att kombinera hög levnadsstandard med jämn inkomstfördelning. Liksom i de flesta andra ekonomiskt utvecklade länder har emellertid spridningen i disponibla inkomster (inkomster efter skatt och bidrag) ökat sedan början av 1990-talet i Danmark, Finland och Sverige. Ökningarna har varit större än i de flesta andra länder och särskilt stora i Sverige.

De ökade inkomstolikheterna i de nordiska länderna är temat för årets utgåva av nordiska ministerrådets tidskrift *Nordic Economic Policy Review* som jag varit redaktör för tillsammans med docent Jesper Roine.

De växande inkomstskillnaderna i USA och andra anglosaxiska länder har främst drivits av större spridning i löner och andra marknadsinkomster, alltså inkomster före skatt och bidrag. Detta har förklarats med att teknologisk utveckling, globalisering och svagare fackföreningar har missgynnat lågutbildade i förhållande till högutbildade. Men dessa faktorer tycks inte ha varit av någon större vikt för den ökade spridningen i disponibla inkomster i de nordiska länderna.

En central faktor har i stället varit minskad omfördelning via skatte- och bidragssystemet. Det speglar delvis en automatisk minskning av omfördelningarna därför att sysselsättningsläget förbättrats i förhållande till början av 1990-talet. Men en viktig förklaring är också att olika transfereringar (barnbidrag, arbetslöshets-, aktivitets- och sjukersättning och så vidare) inte ökat i takt med lönerna.

Ett annat skäl till den ökade inkomstolikheten i Norden är att andelarna av de totala inkomsterna som går till personer i toppen av inkomstfördelningen har ökat. En orsak är att kapitalinkomsterna (som är mycket ojämnt fördelade) växt i förhållande till (de jämnare fördelade) arbetsinkomsterna. Samtidigt har spridningen i kapitalinkomster blivit större, när aktieutdelningar och aktievinster (som är koncentrerade till dem med högst inkomster) ökat jämfört med ränteinkomster.

Demografiska förändringar – fler pensionärer, ensamstående och invandrare – har också bidragit till de större inkomstskillnaderna.

Offentligt finansierade välfärdstjänster som skola, vård och omsorg har stor fördelningspolitisk betydelse. Om inkomstbegreppet utvidgas så att det beaktar värdet av sådana tjänster, minskar de uppmätta inkomstolikheterna kraftigt. Det beror på att konsumtionen av dessa tjänster antingen är jämnt fördelad (skola och barnomsorg) eller högre för utsatta grupper (vård och äldreomsorg). Så till exempel har andelen relativt fattiga (med en inkomst under 60 procent av medianen) bland

ensamstående som är 75+ i Sverige beräknats till noll med det utvidgade inkomstbegreppet mot 35 procent med det vanliga.

Bör de ökade inkomstskillnaderna i Sverige ses som ett problem? Det finns inget objektiva svar. Ett ställningstagande måste bero på såväl grundläggande värderingar som bedömningar av inkomstskillnadernas effekter på andra ekonomiska utfall som sysselsättning och tillväxt.

Det glöms ofta bort att decennierna före 1990 präglades av en långtgående inkomstutjämnning med mycket bättre inkomstutveckling för låg- än höginkomsttagare, vilket försvagade drivkrafterna för arbete. Dessa har nu stärkts igen genom både jobbskatteavdragen och de långsamma ökningarna av bidragsnivåerna.

Men samtidigt har vi sett en utveckling i vår omvärld där ökad inkomstspridning verkar ha bidragit till framgångarna för populistiska politiker och rörelser som ifrågasätter den liberala demokratin. Det går inte att säga var gränsen går för så stora inkomstskillnader att den politiska och sociala stabiliteten hotas. Men en möjlig slutsats är att dessa aspekter är så fundamentala att det är klokt att hålla sig på den säkra sidan när det gäller att undvika stora inkomstskillnader. Därför är det enligt min uppfattning viktigt att motverka ytterligare ökning av inkomstolikheterna i Sverige.

- Transfereringarna bör räknas upp i samma takt som lönerna. I dag sker inte detta med automatik utan det krävs explicita politiska beslut. Mer av automatisk uppräknings skulle minska riskerna för att bidragen gradvis faller i förhållande till lönerna.
- En åldrande befolkning och krav på bättre standard i välfärdstjänsterna kommer att utsätta de offentliga finanserna för påfrestningar. Det kan bli frestande att i högre grad avgiftsfinansiera dessa tjänster. Men det bör undvikas, eftersom offentligt finansierad välfärd är starkt inkomstutjämnande.
- Om man är särskilt orolig för att de stora inkomstökningarna för de allra högsta inkomsttagarna hotar den sociala sammanhållningen, så kan beskattningen av kapitalinkomster behöva skärpas. En progressiv fastighetsskatt (högre skatteprocent för fastigheter med högt värde) vore effektiv fördelningspolitik, eftersom samvariationen mellan inkomster och värdet av fastighetsinnehav är stor och främst då i toppen av inkomstfördelningen.

Lars Calmfors